

Vývoj léčiva – lékové formy

Podávání léčiv a lékové formy

Způsoby podání

Farmaceutické pomocné látky

Typy léčivých přípravků

Výroba léčivých přípravků

Vývoj léčivých přípravků

Správná výrobní praxe

Zkoušky stability

Spolu s farmakodynamickými a farmakokinetickými vlastnostmi léčivé látky ovlivňuje její biologickou dostupnost, terapeutický účinek a dobu jeho trvání i způsob jejího podání a zpracování do léčivého přípravku

Způsoby podání léčiv jsou:

Určeny vlastnostmi léčivé látky:

**fyzikálními
chemickými
farmakodynamickými
farmakokinetickými**

Ovlivňovány:

**charakterem onemocnění
zájmy pacienta**

Požadavky na ideální léčivý přípravek

- **Jednoduché podání minimálně zatěžující pacienta**
- **Dodání potřebné dávky k cílovému orgánu, aniž by se projevíly vedlejší účinky na jiné orgány**
- **Maximální biologická dostupnost léčivé látky**
- **Dávka a rychlost uvolňování látky z léčivého přípravku umožňují udržovat terapeutickou koncentraci léčiva po potřebnou dobu**
- **Rychlost uvolňování, absorpce a eliminace nejsou závislé na fyziologických proměnných**
- **Vysoká chemická i fyzikální stabilita**
- **Jednoduchá příprava**
- **Vysoká kvalita**
- **Vyloučená možnost kontaminace při výrobě**

Léčivé přípravky

Druhy přípravků podle způsobů podání

parenterální

injekční

- bolus (jednorázová injekce)

- do krevního oběhu (intravenózní, intraarteriální)
- pod kůži nebo do svalu (subkutánní, intramuskulární)
- do místa účinku (intraperitoneální, intratekální, intratumorózní)

- infuze

topické

- aplikované na kůži (masti, pasty, krémy, gely, lotia, léčivé náplasti)
- aplikované na sliznice (kapky do očí, uší, nosu; rektální a vaginální čípky)
- aerosoly (absorpce v plicních kanálcích nebo již ve sliznicích dýchacích cest)
- implantáty uvolňující léčivo (pevné a polotuhé podkožní implantáty, stenty)

perorální - orální

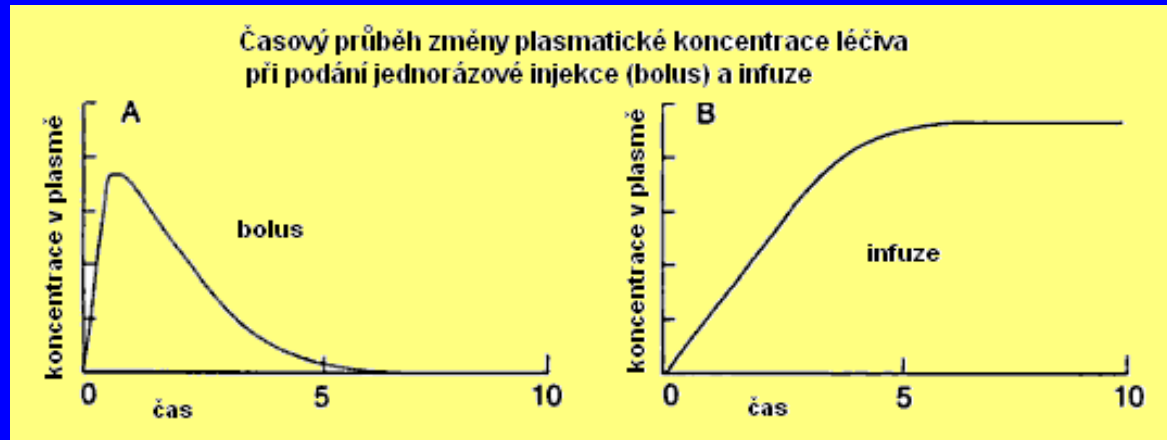
- pevné

- tobolky (kapsle)
- tablety (absorpce z ústní dutiny, ze zažívacího traktu)
- léčivé bonbony, žvýkačky

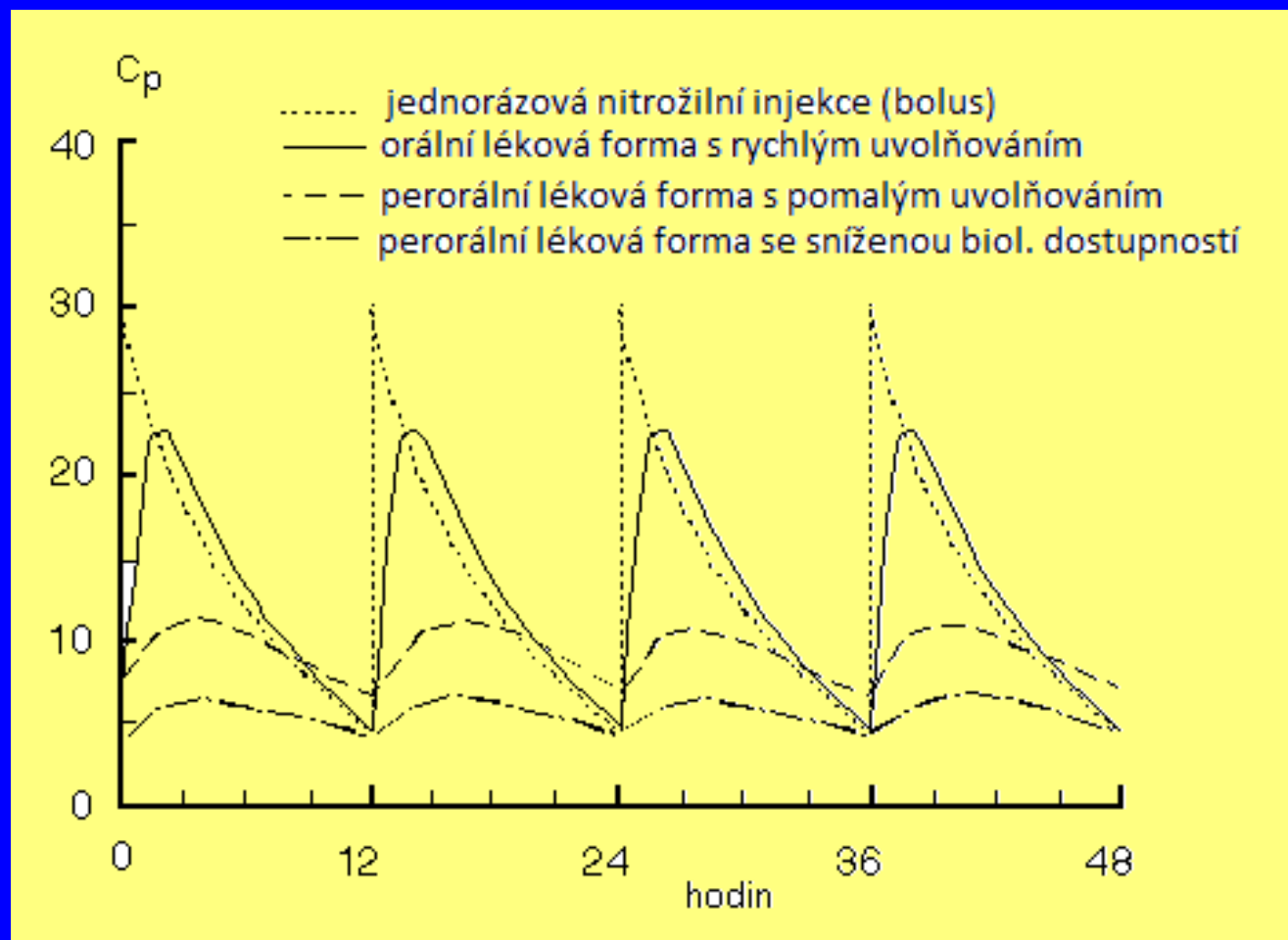
- kapalné

- kapky, suspenze, roztoky, sirupy, extrakty, kloktadla
- nálevy

Závislost koncentrace látky v plasmě na čase při různých způsobech injekčního podání

Závislost koncentrace látky v plasmě na čase při různých způsobech podání

Farmaceutická technologie (galenika)

- zabývá se vývojem a výrobou léčivých přípravků
- studuje léčivé přípravky jako disperzní systémy léčivých a pomocných látek

Léčivé přípravky

(lékové formy, farmaceutické kompozice)

obsahují:

léčivou látku

neúčinné pomocné látky (excipienty)

nemají obsahovat:

**technické pomocné látky používané při výrobě
(rozpouštědla apod.)**

Farmaceutické pomocné látky (excipienty)

- samy nemají mít biologické účinky
- umožňují a usnadňují zpracování léčivé látky do léčivého přípravku
- musí být kompatibilní s léčivou látkou
- musí být kvalitní a bezpečné (musí vyhovovat lékopisným specifikacím)
- mohou zlepšovat stabilitu léčivých látek
- mohou modifikovat biologickou dostupnost, rozpustnost, uvolňování léčiva a dobu účinku
- mohou korigovat nežádoucí smyslové vjemy

Druhy pomocných látek

1. Konstitutivní (vehikula)

určují charakter léčivého přípravku (roztok, suspenze, emulze, pevná směs)

2. Stabilizující

ovlivňují chemickou, mikrobiologickou a fyzikální stabilitu přípravků

3. Látky ovlivňující biologickou dostupnost

určují vlastnosti perorálních a topických přípravků
usnadňují zpracování léčivé látky do léčivého přípravku

4. Látky upravující smyslové vjemy

určují vzhled, usnadňují rozlišení přípravků
potlačují nepříjemnou chuť a/nebo pach
potlačují bolestivé pocity při podání

Konstitutivní pomocné látky

Injekční přípravky

jednorázové injekce a infuze

nejvyšší nároky na bezpečnost – sterilita, absence nečistot

voda pro injekce, stabilní neutrální oleje (kukuřičný, bavlníkový, arašídový, sezamový)

Nesterilní kapalně přípravky

roztokové, suspenzní a emulzní (kapky, sirupy, extrakty, kloktadla, lotia)

čištěná voda, alkoholy (ethanol, 1,2-propandiol, 1,3-butandiol, polyethylenglykoly (ma-krogoly), glycerol, **ne diethylenglykol !!!**)

Polotuhé přípravky

masti, pasty

lipofilní: parafinový olej, silikony, estery mastných kyselin – většinou ve směsi s polotuhými i tuhými tuky (vazelína, sádlo, parafin) a vosky

hydrofilní: škrobový hydrogel, směs kapalných a tuhých polyethylenglykolů

krémy

emulze typu „voda v oleji“ nebo „olej ve vodě“ (kys. stearová, stearylalkohol, cetylalkohol, estery kys. palmitové, stearové a myristové s vyššími alif. alkoholy)

gely

škrob, methylcelulosa, polyakryláty

čípky

tuky s nízkým bodem tání (kakaové máslo, syntetické triglyceridy)

Pevné topické přípravky - zásypy a pudry

talek, uhličitán vápenatý nebo hořečnatý, koloidní oxid křemičitý, škrob, celulosa

Pomocné látky se stabilizujícím účinkem

Chemická stabilizace

Pufry – nastavení hodnoty pH optimální pro léčivo nebo organismus

injekce, oční kapky $\approx 7,4$, dermatologické přípravky 4,5-5,6 (fosfáty, acetáty, citráty)

Antioxidanty – chrání před reaktivními kyslíkatými radikály

inertní plyny (dusík, oxid uhličitý, argon) – inertizace lahviček (injekce, koncentráty pro infuze)

látky reagující s kyslíkatými radikály (kys. askorbová, cystein, NaHSO_3 , hydroxyanisol, tokoferoly, propylester kyseliny gallové)

Chelatující látky – ochrana proti oxidaci (vliv Fe) a účinkům těžkých kovů

EDTA, vícesytné kyseliny (citronová, vinná, citraková) a jejich soli

Biologická stabilizace

Konzervující látky – zajišťují ochranu proti mikrobiální kontaminaci

látky fenolického charakteru (parabeny – estery kys. p-hydroxybenzoové), alkoholy (benzylalkohol), kvarterní amoniové soli, biguanidy, bromované nitrosloučeniny

dříve rtuťnaté soli (thiomerosal/merthiolát – nyní zakázaný)

Fyzikální stabilizace

**Povrchově aktivní látky (tenzidy) - emulgátory, smáčedla, solubilizátory
micely a liposomy**

hodnota HLB: <9 – lipofilní, 9-11 amfifilní, >11 hydrofilní tenzid

ionogenní tenzidy: kationoidní (kvarterní amoniové soli), anionoidní (alkylsulfáty), amfoterní (amidoalkylbetainy, fosfolipidy – liposomální přípravky)

neionogenní tenzidy (ethery polyethylenglykolu, oxethylované oleje, polysorbáty)

Látky zvyšující viskozitu – brání agregaci složek disperzí

přírodní polysacharidy, modifikované celulózy, syntetické polymery (PVP, PVA, polyakryláty)

Micely a liposomy

Při určité koncentraci tenzidy ve vodném prostředí agregují za vzniku micel s hydrofilním povrchem a vnitřní hydrofobní dutinou.

V lipidickém prostředí se mohou tvořit „obrácené“ micely s hydrofobním povrchem a hydrofilním charakterem vnitřní dutiny.

Některé tenzidy (obvykle fosfolipidy) mohou vytvářet liposomy – micelární útvary s vysoce uspořádanou strukturou s vnitřní hydrofilní dutinou ohraničenou lipidickou dvojvrstvou. Uvnitř dutiny může být roztok léčiva.

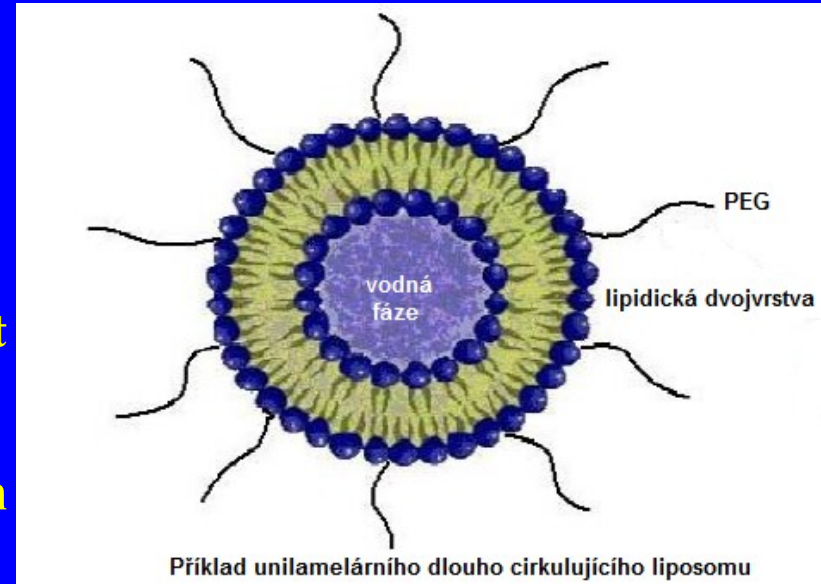
V dutině liposomů je léčivo stabilizováno chemicky i fyzikálně. Samotné liposomy mohou být stabilizovány cholesterolem nebo polyethylenglykolem, mohou být i lyofilizovány

Léčivo se z liposomů uvolňuje až v cílových buňkách, do nichž liposomy pronikají endocytózou.

Liposomy tím mohou chránit ostatní buňky organismu před toxickými účinky léčiva (příklad: liposomální doxorubicin – Doxil®)

Ochrana organismu může být zvýšena navázáním molekul, které nasměrují liposom k nemocným buňkám (protilátky)

⇒ Liposomy představují specifický systém podávání léčiv zajišťující vyšší stabilitu léčiva a menší riziko pro pacienta

Látky ovlivňující biologickou dostupnost

V pevných lékových formách (tablety a tobolky):

Plniva – při malém obsahu účinné látky zajišťují objem tablety/tobolky

sacharidy (laktosa, mannitol, sacharosa; dextryny, škroby, mikrokrytalická celuloza)

anorganické inertní látky (CaCO_3 , MgCO_3 , $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$, CaHPO_4)

Pojiva – zlepšují adhezi částic tabletoviny,

„suchá“ pojivla – při „suchém lisování“ – často slouží i jako plniva

„mokrá“ pojiva – při přípravě granulátu

roztoky nebo gely přirozených nebo modifikovaných polysacharidů

Rozvolňovadla – zajišťují rozpad tablet a uvolnění účinné látky

vytvářející síť kanálků pro průnik vody (škrob, mikrokrytalická celuloza, zesíťovaný kasein)

bobtnající – při nabobtnání tabletu roztrhnou (agar, algináty a rostlinné gemy)

kombinující oba mechanismy (modifikované škroby)

Kluzné látky – zlepšují tokové vlastnosti tabletoviny, často slouží i jako

antiadhesivní látky bránící nalepování tabletoviny na zařízení

talek, koloidní oxid křemičitý, stearan hořečnatý

Adsorbenty a fixační látky – pevné lékové formy kapalných látek

Potahové látky – maskování chuti, stabilizace, řízení disoluce

modifikované polysacharidy, kopolymery esterů kys. akrylové a methakrylové - Eudragity)

„enterické“ (enterosolventní) potahy – nerozpouštějí se v žaludeční šťávě, ale až ve střevech

(šelak, modifikované celulosy, modifikovaný polyvinylalkohol, Eudragity)

Topické lékové formy

Akcelerátory penetrace – urychlují průstup léčivé látky přes kůži

azon (1-dodecylazacykloheptan-2-on), močovina, dimethylsulfoxid, tenzidy

Látky upravující smyslové vjemy

Zbarvení – zlepšení vzhledu, psychologický účinek, rozlišení přípravků

farmaceutická barviva, potahové látky

anorganické pigmenty (žlutý, červený, hnědý a černý Fe_2O_3 , CaCO_3 , TiO_2)

přírodní barviva – kurkumin, riboflavin, košenila, indigokarmín, chlorofyl, karamel, karoten, kapsanthin, lykopen, xantofyl, antokyany, betanin (barvivo z červené řepy), rostlinné uhlí

syntetická barviva – povoleno jen několik (velmi přísný výběr z azobarviv, chinolinových a trifenylmethanových barviv)

Chuť a pach

potahování tablet, náhrada tablet za tobolky

chuťová korigencia - sirupy a kapky pro děti

sladidla, hořčiny

potlačení nepříjemného pachu

přidávky éterických olejů

Potlačení pocitů bolesti

bolestivé je podání injekcí/infuzí a očních kapek, které nejsou isotonické a mají odlišné pH

látky upravující osmotický tlak – chlorid sodný, draselný, glukosa, v očních přípravcích i KNO_3
pufry

Obalová technika

Primární obal - přichází do styku s léčivým přípravkem

⇒ může ovlivňovat jeho stabilitu

Materiál: sklo, plast, sklo s plastovým potahem, porcelán, kov (hliník, obvykle potažený plastovou folií – tuby, nádobky aerosolů)

Forma: lahvička, ampule, kelímek, tuba, blister, infuzní vak, „hotová injekce“

Uzávěr: šroubový, zátka (propichovací, s kapátkem)
ventil (aerosoly), krycí folie

Požadavky: chemická stálost a inertnost materiálu obalu
nevyuhovatelnost materiálu vehikulem

Účel: ochrana před kontaminací (bakteriální i jinou)

ochrana před vlhkostí a vzdušným kyslíkem (zábrana hydrolyzy/oxidace)

ochrana přípravku před účinky světla

Sekundární obal - přichází do styku s člověkem

Materiál: potištěný karton (s vloženým příbalovým letákem)

nové opatření (novela zákona o léčivech): ochranné prvky (speciální kódy)

ztěžující falšování léčivých přípravků a usnadňující odhalení padělků

Parenterální přípravky

Injekce, koncentráty pro infuze (infundibilia), hotové infuze

Nejvyšší požadavky na bezpečnost a kvalitu

sterilní a prosté pyrogenních látek

prosté pevných částic

⇒ velmi vysoké nároky na aseptičnost prostředí při poměrně jednoduchém způsobu výroby roztokových injekcí

„Čisté prostory“ – ČSN EN 14644-1 a vyhláška č. 84/2008 Sb.

třída čistoty A – max. 20 částic $\geq 5 \mu\text{m}/\text{m}^3$, 3250 částic $\geq 0,5 \mu\text{m}/\text{m}^3$, umístění v prostoru třídy C, přetlak, personální a materiállové propusti

vysoce účinná léčiva, cytostatika – předepsán podtlak (ochrana zdraví operátorů) – řešení: laminární boxy tř. II (vzduchová clona tvořená laminárním proudem vzduchu) nebo izolátorové boxy umístěné v prostorách třídy čistoty A

Voda pro injekce – čistota, ochrana proti kontaminaci mikroorganismy

Sterilizace léčivých látek, excipientů, obalů a léčivých přípravků

teplem - suché teplo, mokré teplo

zářením - UV, γ

chemickými látkami - peroxid vodíku, ethylenoxid

mikrofiltrací - filtry s póry $0,2 \mu\text{m}$ (bakterie), $0,07-0,12 \mu\text{m}$ (viry)

Odstranění pyrogenů (endotoxinů)

adsorpce na aktivním uhlí

reverzní osmóza, destilace (voda pro injekce)

působení tepla – vysoké teploty (250°C) – vhodné jen pro obaly (lahvičky)

Výroba parenterálních přípravků

Dříve se dodávaly v zatavených ampulích, dnes většinou v lahvičkách se septem (pružnou propichovací zátkou), popř. rozplněné do jednorázových injekčních stříkaček

Vyrábí se v „čistých prostorách“ (třída čistoty A) nebo izolátorových boxech, podmínky výroby předepsány požadavky SVP

Kapalné injekce a koncentráty pro infuze – postup:

- roztokové

mytí a sterilizace primárních obalů (ampule, lahvičky, injekční stříkačky)

rozpuštění léčivé látky ve sterilním vehikulu (voda pro injekce, oleje)

smísení s pomocnými látkami

mikrofiltrace (sterifiltrace) – 0,2 μm (bakterie), popř. 0.07-0,12 μm (viry)

rozplňování do primárních obalů

náhrada vzduchu nad roztokem inertním plynem (podle potřeby)

uzavření (zatavení, opatření zátkou, vložení pístu), někdy i inertizace

zapertlování (u lahviček)

(terminální sterilizace „suchým“ nebo „mokrým“ teplem nebo zářením)

opatření štítkem a zabalení do sekundárního obalu

- suspenzní a emulzní – podobný postup výroby jako u roztokových injekcí

není-li při výrobě možná terminální sterilizace teplem nebo zářením je nutná aseptická dispergace sterilních komponent ve sterilním vehikulu

Voda pro injekce

Mimořádně vysoké nároky na kvalitu

musí být připravována, transportována, skladována a kontrolována předepsaným způsobem, aby byla zaručena sterilita:

1. příprava VODY PRO INJEKCE vychází z kvalitní pitné vody
2. mikrofiltrací se voda zbaví pevných nečistot a mikroorganismů
3. rozpuštěné organické látky a pyrogeny (lipopolysacharidy ze stěn mikroorganismů způsobující horečku) se odstraní adsorpcí na aktivním uhlí
4. rozpuštěné anorganické soli se odstraní prolitím přes kolony s iontoměniči
5. reverzní osmózou (protlačováním přes membrány s póry, jimiž prochází jen molekuly vody) se dokončí odstraňování zbytků rozpuštěných látek – tím se získá ČIŠTĚNÁ VODA (používá se k přípravě kapalných perorálních přípravků – kapek, lotií, suspenzních a emulzních přípravků)
6. čištěná voda se sterilizuje UV zářením a destilací
7. předestilovaná sterilní voda se rozvádí do zařízení pro výrobu injekcí buď za tepla (60-90°C) nebo za chladu (5°C)
8. voda pro injekce musí v potrubí bez „mrtvých“ prostor neustále cirkulovat, aby nedocházelo k mikrobiální kontaminaci

Rozplňování roztoků

Parenterální přípravky

„Suché“ injekce a koncentráty pro infuze

Postup výroby:

sterilizace primárních obalů

příprava, sterilní filtrace a rozplnění roztoku do lahviček

nasazení lyofilizačních zátek

zmražení při teplotě pod -35°C

lyofilizace (mrazová sublimace) při vysokém vakuu

primární sušení – sublimace ledu

sekundární sušení – odstranění zbytkové vlhkosti

zavzdušnění/inertizace

zatlačení zátek, zapertlování

štítkování a balení do sekundárních obalů

Alternativy - sterilní rozplňování práškovitých přípravků
rozplňování prášků + terminální sterilizace

Lyofilizační zařízení

Perorální přípravky

Kapalné perorální přípravky

kapky, suspenze, roztoky, extrakty, tinktury

podobná výroba jako u injekcí, větší objemy, menší nároky na sterilitu

kapalné přípravky v měkkých želatinových tobolkách (kapslích)

vytvoření tobolky, nástřik roztoku léčiva (nevodné prostředí - max. 5% vody), uzavření tobolky, balení (blistrování)

Pevné perorální přípravky

dělené prášky

prášky v oplatkových tobolkách (kapslích)

prášky v tvrdých želatinových nebo polysacharidových („vegetariánských“) tobolkách

(pilulky)

tablety

Výroba tablet

Přímé lisování směsi léčivé látky a excipientů

výhodné tam, kde to vlastnosti složek tablety umožní
méně rozkladných produktů, vyšší stabilita, jednostupňová dissoluce

Ale: riziko nehomogenit

Příprava granulátu a jeho lisování

suchá granulace

vhodná pro látky citlivé na vlhkost, zvýšená prašnost

příprava „briket“ nebo „pásků“

rozmělnění na granulát

lisování granulátu do tablet

mokrá granulace - s přídavkem vlhčiva

smísení

příprava zrn

sušení

homogenizace a přeseť

fluidní granulátory – jediné zařízení pro všechny fáze výroby

lisování granulátu do tablet

Nová technologie – 3D tisk tablet

Potahování tablet filmotvornými látkami

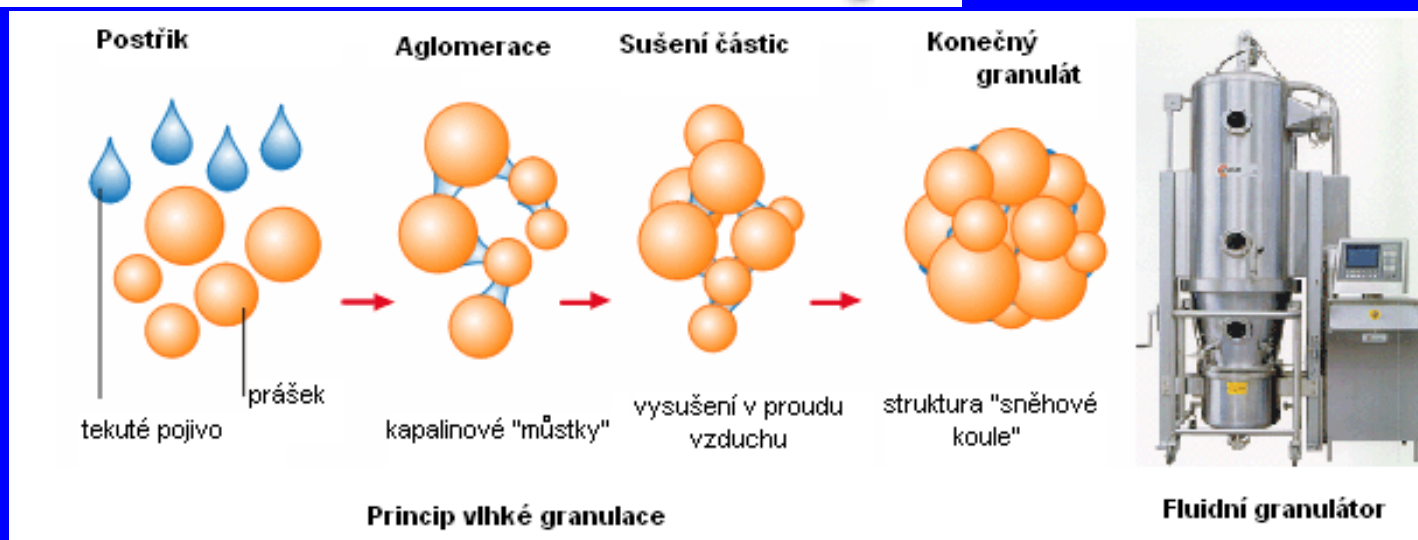
Balení do primárních obalů (blistrů)

Granulace

Suchá granulace - princip, brikety, pásky a granulát, mobilní zařízení

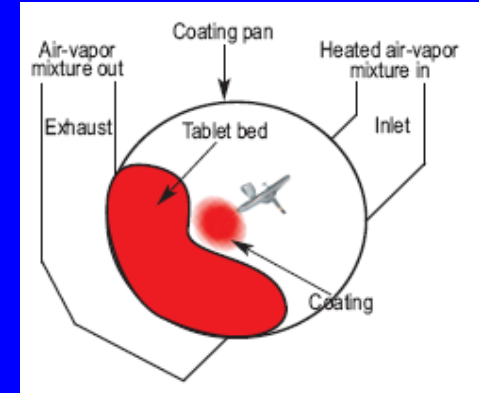
Lisování a potahování tablet

Tabletovací lis

Horní a dolní razidla

Zařízení pro
potahování
tablet

Budoucnost?

3 D tisk tablet – první povolený přípravek (FDA, srpen 2015): Spritam (levetiracetam, Apreece Pharmaceuticals, přípravek k potlačení epileptických záchvatů) – orální vysoce porézní tablety rozpadající se v ústech v prvním doušku tekutiny

Pevné lékové formy - tobolky

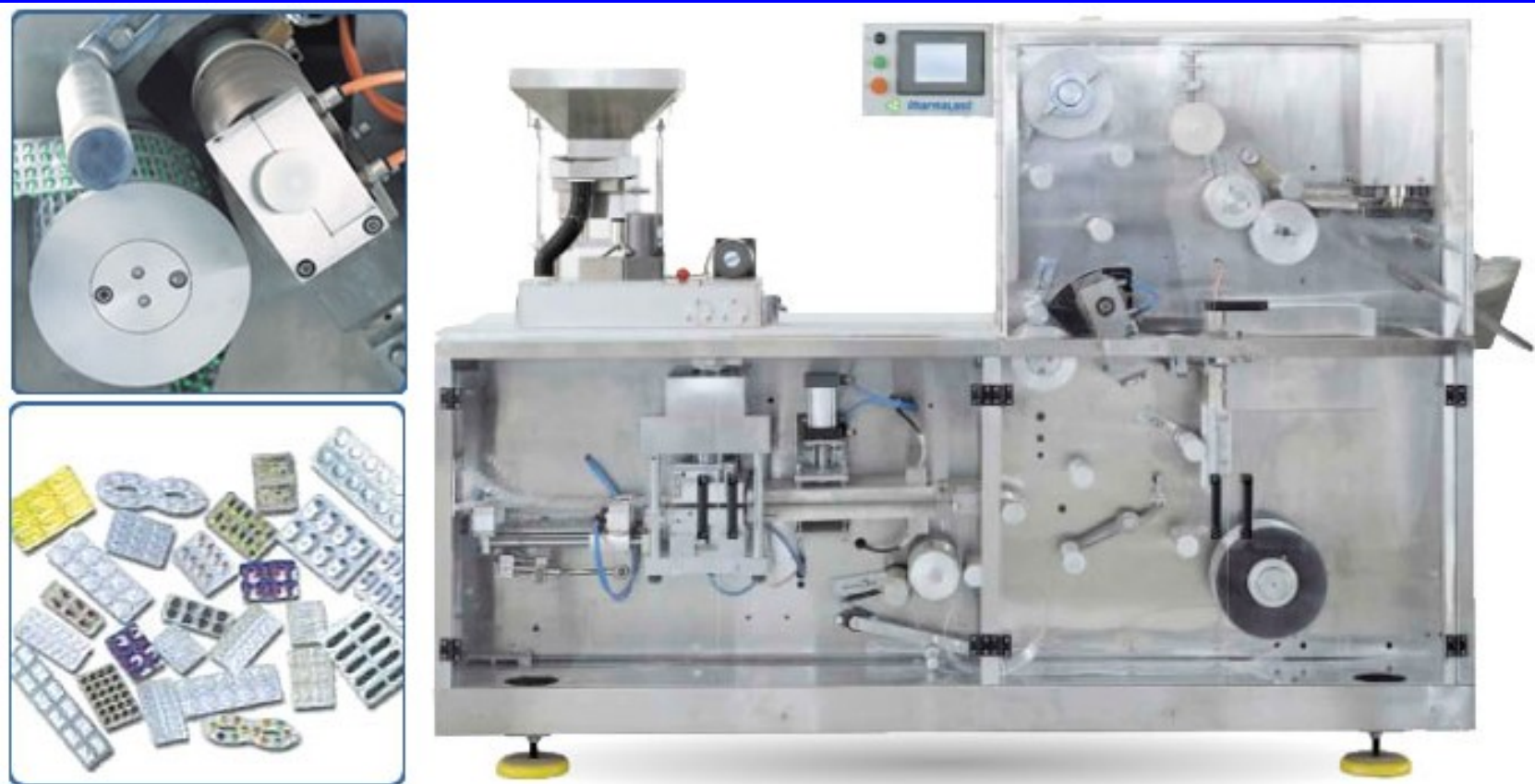
Výroba:

- úpravy léčivé látky (granulace, extruze – sferonizace)
- naplnění spodní části kapsle pevnou směsí (granulátem, peletami)
- nasazení kloboučku
- uzavření (páskování, zapečetění), potisk
- blistrování

Zařízení pro plnění a uzavírání želatinových tobolek

Balení tablet/kapslí do blistrů

Zařízení pro balení tablet nebo tobolek do "blistrů".

Zařízení tepelně tvaruje plastovou folii, usadí tablety/kapsle do výdutí, uzavře krycí folii a zajistí potisk a vytlačení čísla šarže/expirace

Výroba topických přípravků

Masti, pasty, krémy, gely

výroba základu - vehikula

rozpuštění/dispergace léčivé látky v ohřátém vehikulu nebo jeho složce
emulgace (krémy)

plnění do primárních obalů - tuby, kelímky apod.

Čípky

lisované - chlazená zařízení

výroba základu

smísení léčivé látky s pevným základem

granulace

lisování

balení

odlévané

výroba základu

rozpuštění/suspendování léčivé látky v roztaveném základu

odlévání (přímo do primárních obalů - blistrů)

Speciální topické přípravky

Léčivé náplasti - dvouvrstvé až čtyřvrstvé

dispergace léčivé látky v matrici

nanesení matrice na folii

adhesivní matrice - přímo na folii

disperzní matrice nanesená na vnější krycí folii

nanesení polopropustné vrstvy řídící difuzi

nanesení adhesivní vrstvy

zakrytí adhesivní vrstvy folií

Aerosoly

roztok/disperze léčiva v kapalném vehikulu - mikronizovaný prášek

hnací plyn

naplnění nádobky

dávkovací ventil

Podkožní implantáty uvolňující lék

pevné

polotuhé - speciální injekce

Stenty uvolňující léky

nerozové trubičky rozšiřující ucpané cévy – lék brání opětovnému zarůstání (restenóze)

Vývoj léčivých přípravků

Preformulační studie

zkoušky kompatibility s pomocnými látkami

= orientační zkoušky stability léčivé látky ve směsi

změny za dva týdny při vyšší teplotě (obvykle 60°C)

Návrh složení léčivého přípravku

Optimalizace složení přípravku

Odzkoušení způsobu jeho výroby

Optimalizace výrobního procesu

faktorové experimenty

simplexová optimalizace vybraných faktorů

⇒ hlavní cílové parametry optimalizace:

Stabilita přípravku

chemická

fyzikální (vzhled, pevnost, otěr)

mikrobiologická

zajištění kvality po celou dobu upotřebitelnosti

Disoluce – uvolnění léčivé látky z pevného přípravku v GI traktu

Biologická dostupnost

Správná výrobní praxe (SVP, GMP)

Soubor zásad, které musí výrobci léčiv dodržovat vychází ze zákona o léčivech 378/2007 Sb.

(resp. z evropských směrnic 2003/4EC, 2004/27EC a 2004/28EC a směrnice ICH Q7) určena vyhláškou MZdr a MZem č. 411/2004 Sb. v aktuálním znění směrnice a pokyny SÚKL: <http://www.sukl.cz/sukl/legislativa-a-pokyny>

Vznik SVP – USA

reakce na problémy s kvalitou a bezpečností léčiv

Další „správné“ praxe

laboratorní, klinická, distribuční ...

Zásady SVP kladou důraz na:

- **personální zajištění kvalitní výroby**
přesné vymezení povinností a pravomocí, pravidelné školení, hygiena, kvalifikovaná osoba
- **technická opatření**
aseptičnost, vzduchotechnické ošetření, zamezení křížové kontaminace
- **system dokumentace**
řádné zdokumentování všech kroků a operací, které mohou ovlivnit kvalitu

SVP jako systém řízení jakosti

- **Personální odpovědnost a kompetence**
  - operátoři, oprávnění vedoucí pracovníci, kvalifikovaná osoba
  - pravidelné školení, doklady o proškolení personálu
- **Výrobní a prostory a zařízení, sklady**
  - třídy čistoty, personální a materiálové propusti
  - kvalifikované zařízení, standardní operační postupy
  - oddělené skladování surovin, meziproductů a výrobků (neanalyzované, propuštěné, nevyhovující)
- **Výrobní činnosti**
  - validované výrobní postupy
  - kritické kroky, kritické parametry, kritické atributy jakosti
- **Kontrolní činnosti**
  - jakostní specifikace surovin, meziproductů, finálních produktů
  - validované analytické postupy (lékopisné, vlastní)
- **Dokumentace výrobních a kontrolních činností**
  - záznam o výrobě šarže (operační list)
  - analytický atest
  - kontrola a potvrzování správnosti záznamů a dat
  - archivace a vyhledatelnost dokumentů

Stabilita

Stabilita je schopnost léčivé látky nebo přípravku zachovat si po určitou dobu a za určitých podmínek své jakostní znaky v přípustných mezích

Léčivé přípravky i léčivé látky mohou po vyrobení podléhat rozkladným chemickým reakcím, jako je:

hydrolyza, oxidace, dekarboxylace, fotolýza, epimerizace...

nežádoucím fyzikálním změnám, jako je:

rozpadavost tablet, změny disoluce, vznik sraženin v kapalných přípravcích...
mikrobiální kontaminaci

Stabilita je důležitým chemickým i fyzikálním parametrem, který určuje:

dobu použitelnosti léčivého přípravku (maximálně 5 let)

dobu použitelnosti/reanalýzy léčivé látky

Stabilita závisí na:

charakteru a kvalitě léčivé látky

typu léčivého přípravku

složení a způsobu výroby léčivého přípravku

přítomnosti nečistot katalyzujících rozklad

druhu primárního obalu

podmínkách skladování

Zkoušky stability

Předepsaný způsob zkoušení (SÚKL-Reg83, direktiva 75/318/EEC)

Zkoušky provádí výrobce

- při vývoji postupu výroby léčivé látky i léčivého přípravku
- při změnách postupu výroby
- používané zkušební postupy musí být validované, specifické a stabilitu indikující (musí odhalit a kvantifikovat vznik nečistot)

Výsledky zkoušek posuzují a kontrolují lékové agentury

Druhy zkoušek:

- **předběžné (orientační) - většinou stresové (provádějí se při vývoji technologie)**
- **řádné: - zrychlené (nutné pro registraci)
- dlouhodobé (pokračují v průběhu registrace i po ní)**
- **následné (každým rokem u jedné náhodně vybrané šarže, předpoklad prodloužení registrace)**
- **změnové (při předkládání požadavku na povolení změny ve výrobě, která může ovlivnit kvalitu)**

Vybavení pro zkoušky stability – prostory/boxy s automatickou regulací a registrací teploty a vlhkosti vzduchu

Stresové stabilitní zkoušky

Provádí se při vývoji finální formy léčivého přípravku

Posouzení stability za extrémních podmínek

ke krátkodobému vystavení léčiva extrémním podmínkám může docházet i při přepravě a skladování léčiva u distributora i konečného odběratele

„Vynucená degradace:“

Teplota 10-70°C (min. o 10°C více než při zrychlených zkouškách, popř. i nízké teploty, střídání tepla a chladu, ~ 2 týdny)

Relativní vlhkost 60-90% (vyšší než při zrychlených zkouškách)

Vliv světla (osvětlení $\geq 1,2$ mil. lxh, po dobu ≥ 48 h)

Odolnost vůči hydrolýze (roztok/suspenze v 0,01-0,1 M minerální kyselině a/nebo hydroxidu, ~ 25 °C, ≥ 48 h)

Odolnost vůči oxidaci (roztok/suspenze v 0,3% H₂O₂, ≥ 48 h)

Odolnost vůči působení volných radikálů (přídavek iniciátorů radikálové polymerace – azo-bis-isobutyronitril, benzoylperoxid apod.)

Řádné zkoušky stability

3 šarže přípravku vyrobeného optimalizovaným postupem

Různé požadavky pro různá klimatická pásma

rolišovány 4 zóny:

mírné klima ($\sim 21^{\circ}\text{C}/45\%$ relativní vlhkosti) – platí pro ČR

podmínky zkoušek: zrychlená: $40 \pm 2^{\circ}\text{C}, 70 \pm 5\% \text{RH}$

dlouhodobá: $25 \pm 2^{\circ}\text{C}, 60 \pm 5\% \text{RH}$

subtropické a středomořské klima ($25^{\circ}\text{C}/60\% \text{RH}$)

horké a suché klima ($30^{\circ}\text{C}/35\% \text{RH}$)

horké a vlhké klima ($30^{\circ}\text{C}/70\% \text{RH}$)

Různé požadavky podle typu přípravku (tablety, masti atd.)

masti, aerosoly: teplota $\leq 35^{\circ}\text{C}$

čípky: $\leq 30^{\circ}\text{C}$

kapalně přípravky – zkouší se i v obrácených lahvičkách

Volba podmínek zkoušení závisí na předepsaném skladování:

např. pro skladování v lednici: zrychlená: $25 \pm 2^{\circ}\text{C}, 60 \pm 5\% \text{RH}$

dlouhodobá: $5 \pm 3^{\circ}\text{C}$

„Suché“ injekce, koncentráty pro infuze

stabilita po rekonstituci/naředění – žádná změna do 48 h

Dokumentace:

plán stabilitní studie

primární dokumentace

zpráva o stabilitní studii (komentovaný souhrn výsledků)

Obaly – vliv na skladovací stabilitu

Problémy se stabilitou při špatné volbě primárního obalu

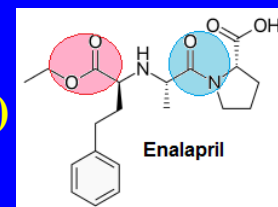
V Evropě je 85% pevných lékových forem baleno do blistrů

Materiál blistrů - nejčastěji PVC – propouští kyslík a vzdušnou vlhkost ⇒ oxidace, hydrolyza ⇒ nedostatečná stabilita

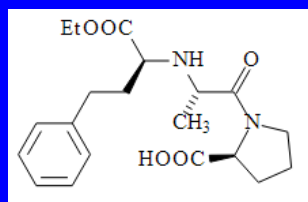
Hrozí stažení z trhu pro nestabilitu

Příklady:

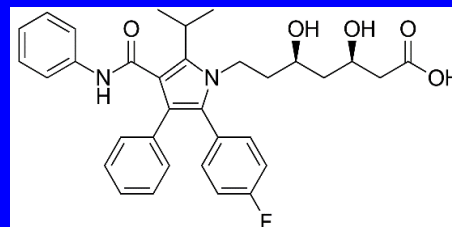
Enalapril (Lachema)

Liptruzet (Merck, 2014) - kombinovaný přípravek (ezetimib + atorvastatin)

+

Řešení: změna materiálu blistrů

náhrada PVC: polyvinylidendichlorid, hliníková folie („Alu-Alu“), polypropylen

Stabilní pevné přípravky mohou být baleny do lahvíček

musí být zaručena doba upotřebitelnosti po otevření lahvičky 1 rok

Kapalné lékové formy – balení do lahvíček

Rizika: vyluhování alkalických látek ze skla – možnost hydrolyzy

řešení – potah skla plasty

průnik světla – světlocitlivé látky – používání tmavých lahvíček

mikrobiální kontaminace – nutnost používání konzervantů